

DR. DIÓSZEGI GYÖRGY ANTAL

Karácsonyi ünnepkörünk és a történelem evangéliumának egyetemes jelentősége a XXI. századi nemzedékeink világképe számára

Karácsony, december 25-e Jézus születésének napja: Betlehemben Mária egy istállóban hozta világra gyermekét. A pásztoroknak, akik a pusztán legeltették a nyáját, megjelent az Úr angyala, és tudatta velük, hogy megszületett a Megváltó: meg is találták Betlehemben Máriát és a jászolban lévő újszülöttest. A Napkeleti Bölcsek égi jelet kaptak Jézus születéséről: hosszú utat tettek meg, hogy fellekeressék a gyermeket. Az ajándékozás szokása a Napkeleti Bölcsek történetében gyökereszik, akik az újszülött Jézus előtt ajándékokkal hódoltak Betlehemben. Karácsonyi ünnepkörünk ádventtől, azaz úrjövettől vízkeresztig a szeretet üzenetét hordozó lélekajándék immár két évezrede. Karácsonyi ünnepkörünkben Jézus születése a szeretetben és békességben élni vágyó emberi lélek számára áldást jelent! Karácsonyi ünnepkörünk magyar néphagyományvilága lélekkészítő és lélekmelegítő szertartási elemeivel megőrzendő és gazdag örökségünk. A Luca-széke elkészítése, a hagyma- és a búzanaptár, az ádventi koszorú gyertyafénye, a hímzett karácsonyi abrosz olyan elemei e szertartásos keresztény érületnek, melyek révén saját lelki újjászületésünk is megtörténik. Háromkirályok tiszteletadása, pásztorjáték, betlehemezés és karácsonyi köszöntés (kántálás) révén a keresztény közösségek belső világa gazdagodik. **Karácsonyi ünnepkörünk üzenetei jegyében fontos rávilágítani arra 2023-ban, hogy 800 évvel ezelőtt, 1223-ban a keresztény műveltségi körben egy olyan egyetemes jelentőségű eseményre került sor a betlehemi jászol megjelenítésével, ami azóta is hitbéli és érületi értéket képvisel.** A történelmi kutatások értéktárában a jövőnk iránt érzett közös felelősségünk is kifejeződik, hiszen az utódaink iránt érzett gondoskodó szeretetünk világában az őseinkre, életmódjukra, helytállásukra való

emlékezés, tudásviláguk megőrzése (és szükség szerinti, ám méltó újra értelmezése) rendkívüli jelentőséggel bír. A történelem a tankönyvek révén nemesül közös tudássá, és ekként a következő nemzedékek számára támpontokat biztosít a méltó alkotóerő megteremtéséhez: a XXI. századi oktatási rendszerben e célok elérését indokolt megteremteni.

Betlehemi jászol az Országház előtt

I. „Karácsonyi ajándék” nemzeti királyainktól a megszületett Jézus betlehemi jászolánál!

Két évezreddel ezelőtt pásztorok vitték elsőként az ajándékaikat a megszületett Jézus számára, és lelkükben érezték, hogy a betlehemi jászol kisdede az emberiség legközösebb kincsajándéka! „1223-ban Assisi Szent Ferenc rendezett először Greccióban jászolünnepséget.” A „betlehemi jelenet megelevenítése a jászollal, Jézus szüleivel, az angyalokkal, a pásztorokkal, az állatokkal” és „a háromkirályokkal még a karácsonyfa-állításnál is korábbi” keresztény örökségünk. (1) A betlehemi jászol színhelyét jelentő „sziklabarlang a Születés temploma alatt” található, ahol „2000 évvel ezelőtt a jászol állt”, és „aranyba foglalt csillag jelzi a helyet”. „Betlehem, Jeruzsálemtől 7 kilométerre délre fekszik.” Két évezreddel ezelőtt „Betlehemből tették közhírré:

békesség van a Földön”! (2) A „betlehemállítás történeti kialakulását” illető emlékezetműveltség tárgykörében fontos utalni arra, hogy „Jézus Krisztus születésének napját”, mint „ünnepet 354 körül vezették be az egyházi évkörbe”: „december 25-e keresztény jelentéstartalmat nyert, Jézus, az örök Nap, az isteni fényforrás ünnepe lett”. „Szent Ilona császárnő és fia, Nagy Konstantin a születés barlangja fölé templomot építtetett, ahol a jászolból megmaradt kis deszkadarabokat a betlehemi templomban ereklyeként tisztelték.” „1223 karácsonyán a Greccio melletti barlangban felállított jászol mellett mondatott misét.” (3) Háromkirályok is vittek gazdag ajándékokat Jézusnak, mert tudták, hogy lelki gazdagságot kaptak az újszülöttől. A XXI. század elején egy remek gondolati ívű írás azt a lelki képet rajzolta föl, amikor Magyarország a történelmi értéktáraival ad ajándékot a megszületett Jézus számára! E tárgykörben Lupták György evangélikus esperes (többek között) az alábbiakat mutatta föl a lelki szemeink által érzékelt betlehemi jászolnál a szeretettel teljes hódolatukat kifejező nemzeti királyainkról szóló írásában 2005-ben: Szent István király „egész Magyarországot tette le a csecsemő elé”. „S jöttek utána sorjában a többiek is mind; Szent Imre herceg, Szent László király, Könyves Kálmán király. Mindegyikük hozott valami ajándékot: országépítő törvényeket, kolostorokat, iskolákat, nyugati művészeteket, verselést és tudományt a felemelkedéshez. Kolozsvár főterén nagy reccsenéssel megmozdult a lovas szobor, és Mátyás király bronzlovával együtt felvágatott ide, a hegyi tisztásra. Alázatosan meghajolt a kisdéd előtt, s letette ajándékát, a Corvinákat.” (4) Dicsőséges uralkodónk kapcsán fontos emlék, hogy a Felvidéken lévő „galgóci várkapornában a Krisztus születését ábrázoló, remekbe faragott kőrefadomborművet” a magyar „hagyomány Mátyás király betlehemének” tartja. (5) A „betlehemi jelenetek magyar földön való terjedését főleg a ferences szerzetesek segítették”. (6) E körben fontos azt is megemlíteni, hogy Kolozsvár egyik legrégebbi épületegyüttesétől, a ferencesek templomától és zárdájától nem messze található Mátyás király szülőháza.

Édesapja, Hunyadi János és a ferences Kapisztrán János 1456-os örökségének egyetemes volta kapcsán pedig érdemes átérezni azt, hogy milyen is lehetett a déli harangszó a kolozsvári ferences templomból, amikor Mátyás király e városban tartózkodott! A harang „délben Hunyadi János nándorfehérvári győzelmére emlékeztet”. „A harang szava imádságra indítson mindnyájunkat: Dicsőség a magasságban Istennek, békesség a földön a jóakarató embereknek!” (6) A betlehemi jászol által is felmutatott keresztény egység eszménye jegyében utalok arra, hogy e világkép hatotta át az anyai ági egyenesági őszám, a 450 évvel ezelőtt a felvidéki Szepespásztorfalván (Spišské Vlachy) született lutheránus Spillenberg Sámuel (1573-1654) orvosdoktor családi életét, akinek egyik fia, Spillenberg János (1636-1684) lőcsei tanár, hangszeres zenész és zeneszerző 1659-ben a csíksomlyói ferences konvent számára komponálta öt egyházi művét. Egyházi művei közül több is szerepel a Kájoni-kódexben.

II. A XV. század „nagy magyar hőse” Hunyadi János a „saját nemzetének” fia volt!

Karácsonykor a keresztény lelkiség fontos tartalma, hogy a már elhunyt felmenőinkre is gondolva imával emlékezünk meg szeretteinkről. Így volt ez a történelmi térben a II. évezred keresztény Magyarországon is! Nemzeti hőseinkről akként is indokolt megemlékezni, hogy például a középkori karácsonyi ünnepkör idején a Szent László király ábrázolásaival ékesített templomba járó csatatéri katonahőseink imával emlékeztek meg az elesett bajtársaikról, és a vitézségi örökséget felmutató szent királyainkról is. Moravcsik Gyula (1892–1972) görög–latin szakos tanár, klasszika-filológus, bizantino-lógus a következő alapvetéseket fogalmazta meg 1922-ben: „A középkor alkonyának utolsó nagy magyar hőse, a törökverő Hunyadi János, mint hajdan Attila, nemcsak saját nemzetének, hanem az idegen népek képzeletét is foglalkoztatta s alakját, mint egykor a hun királyét, a mondák színes számai fonták körül. Hunyadi már életében nemcsak saját nemzetéé volt, hanem hőse lett mindazon népeknek, kik a XV.

században az oszmanli-török áradattal élethalál harcot vívtak s alakja halála után ezek mondáiban tovább élt.” (1) A XX. századi magyar történettudomány nemzetközi hírnévre szert tett tudósa volt Moravcsik Gyula Kossuth-díjas bizantinológus, egyetemi tanár, akadémikus, akinek ezen 1922-ben megfogalmazott mondatai a legmértőbb emlékeztetmíveltségi világképet mutatják föl a XXI. századi történettudomány művelői számára. „Hunyadi János, mint hajdan Attila”: Moravcsik Gyula ezen emlékeztetmíveltségi párhuzama olyan remek összegzés, ami a XIX. századi kutúrhéroszaink akadémiai tudástárán alapul. Két évszázaddal ezelőttig a szkíta-hun-magyar azonosság és a magyar Hunyadi-uralkodóház székely eredete közismert volt a nemzeti történettudományunk értékeit a legmagasabb minőséget képviselő civilizációs világkép révén felmutató tudósaink körében! A XXI. századi nemzeti szuverenitásunk és a magyar katonai örökség tárgykörében egyetemes jelentőséget képviselő értékeink megóvása a tudomány művelőinek elsődleges feladata. Az 1945 utáni pártállami diktatúra intézményrendszerének hatalmi tereiben ugyanis tiltott és agyonhallgatott lett a XIX. századi magyar nemzeti történettudományunknak a legmagasabb minőséget képviselő és évszázadokon átívelő módon felmutatott civilizációs világképe. A XXI. századi nemzeti önismeretünk és nemzeti öntudatunk értékvilágában a múlt hagyományai különleges jelentőséggel bírnak, ezért fontosak azok a tudományos központok, melyek az elmúlt években jöttek létre. A magyar kormány, illetve az Emberi Erőforrások Minisztériuma irányítása alatt 2019. január 1-jén kezdte meg működését a Magyarorsággkutató Intézet, melynek archeogenetikai eredményei és az interdiszciplináris kutatási látásmód már több világhírű tudományos sikert eredményezett 2022-ig. A Honvédelmi Minisztériumban pedig 2022. július 30-án megalakult a Katonai Örökség Főosztály. Remek érzés arra gondolni és bízni abban, hogy a XXI. századi nemzeti önismeretünk és nemzeti öntudatunk civilizációs világképét újra közismertté fogjuk majd tenni a magyar oktatási rendszer részére megírandó új tan-

könyvek által. Az új tudományos központok értékelvű együttműködése révén olyan új helyzet tudna előállni, melyben a XXI. századi magyar nemzedékeink középkortudományi műveltsége ismét XIX. századi kutúrhéroszaink akadémiai tudástárán alapul majd. E tárgykörben a két legfontosabb emlékeztetmíveltségi örökségünk a lovasíjász civilizációs ősiségünket felmutató szkíta-hun-magyar azonosság és a magyar Hunyadi-uralkodóház székely eredete. Remek alapokat adnak ezen történettudományi célkitűzésekhez a XV. századi primér források közé tartozó Hunyadi-felsőcímer, valamint az olyan fogalmi körök legmagasabb szintű műveltségi feltérképezése, melyek révén a „szkíta Mars” és a „második Attila” nevekkel illetett Mátyás király kora a legmértőbb értelmezési keretek felvázolásával meghatározásra kerülnek. Karácsonyi ünnepkörünk jegyében indokolt a XV. századi magyar vitézeink hitéleti és lelkiismereti értéktáira is rávilágítani! Hunyadi János és fia, Mátyás lelkiségéről tanúskodnak azok az emlékek, melyek szerint, amikor „a harcmezőkről győztesen haza-térnek, azonnal leszállnak a hatalom trónjáról, maguk húzzák le a csizmájukat és vonulnak el mezítláb seregük élén Budára a Boldogasszony templomába”. (2) Hit és hazaszeretet: a XV. századi magyar határvédelem emlékezte a XXI. században is példát mutat! Katonai örökségünk egyete-mes jelentősége jegyében utalok arra, hogy Simicskó István honvédelmi miniszter az alábbiakat jelentette ki 2016-ban: „minden erőnkkel megvédjük határainkat és a magyar emberek biztonságát”. „Európának és Magyarországnak erős hitre és erős államra van szüksége – hangoztatta, emlékeztetve arra, hogy a török birodalmat Nándorfehérvárnál legyőző Hunyadi János végrendeletében fiait - köztük a későbbi király Hunyadi Mátyást - istenfélelemre és hazaszeretetre intette.” (3)

III. Karácsonyi ünnepkör és búcsú kiváltás: a felségjoggal felhatalmazott Hunyadi János kormányzósága idején a vajdahunyadi „keresztelő szent Jánosról nevezett kápolna részére búcsúkat enged” a pápa 1450-ben!

Beke Antal (1838–1913) történetíró, kanonok, a gyulafehérvári papnevelő felügyelője, illetve kormányzója, egyházjog és történelem tanára, a Batthyány-könyvtár őre, püspöki titkára, az erdélyi püspöki szentszék jegyzője és ülnöke a következő adatot rögzítette 1900-ban: „1450. április 12. Róma. V. Miklós pápa, Hunyadi János kormányzó kérésére, Hunyadvárában, a benne lévő keresztelő szent Jánosról nevezett kápolna részére búcsúkat enged.”

(1) Karácsonyi ünnepkörünk keresztény lelkeségüzenetei kapcsán fontos arra is rámutatni, hogy a magyar Hunyadi-uralkodóház székely eredetét felmutató felségcímerek a legkiemelkedőbb jelentőséggel bíró XV. századi primér források, mivel szakrális terekben kerültek elhelyezésre Hunyadi János és Mátyás király szándéka szerint. A genealógiai üzenetet hordozó Hunyadi-felségcímerek a XV. századi heraldikai értékvilágban valójában „apakönyvi kivonat” minőséget képviselnek, melynek a szakrális terekben való felmutatása a legmagasabb szintű keresztény hitvalló tanúságtételként is értelmezendők az őseik tisztelete okán is. A különleges értéket képviselő XV. századi székely jelképekkel ékesített genealógiai Hunyadi-felségcímerek legkiemelkedőbb helyszínei természetesen a vajdahunyadi várkápolna és a budavári Nagybaldogasszony-templom. E Hunyadi-felségcímerek emlékeztetmíveltségi öröksége élő tudástárat képviselt a hitvalló tanúságtétel jegyében templomba járó keresztény hívek körében az 1945 utáni pártállami diktatúra egyházellenes uralma idején is. Kiváló példa található erre a szentendrei Keresztelő Szent János templomban (Templom tér 1.), ahol 1956-ban került felavatásra a nándorfehérvári diadal 500. évfordulója tiszteletére az az emléktábla, melynek felső részén ott látható Hunyadi János székely jelképekkel ékesített genealógiai felségcímere! A szentendrei „várdombon” található „katolikus templom” kapcsán fontos, hogy a „templombejáró boltíve alatt márványtábla” az alábbi felirattal ekként emlékezik meg Hunyadi János dicsőségéről: „1456—1956. A nándorfehérvári diadal 500. évfordulója alkalmával, Szentendre ifjúsága.” „Hunyadi János kardját köszöntve e templom harangja is megindult fél ezredév előtt.” (2) Hét évtizeddel ezelőtt, 1955 októberében kerültek

megfogalmazásra az alábbi kérdések: „Vajon tudják-e még a keresztény világ népei, hogy mit is jelentett a nándorfehérvári diadal? Valamikor tudták, de azóta sok esztendő múlt el már és a történelem de sok ragyogó dicsőség merült el a feledés homályába.” (3) Nemzetünk XIX. századi kultúrhéroszai mindent megtettek a méltó emlékezet céljából, és a XXI. században is ezt az utat érdemes követni! E tárgykörben érdemes Mádl Ferenc (1931-2011) Széchenyi-díjas jogtudós, egyetemi tanár, akadémikus, művelődési és közoktatási miniszter, köztársasági elnök azon (2004-ben megjelent) írására utalni, ami számos értékes megállapítást tartalmazott: „A magyarság a kereszténység fölvetelével, mint európai államot határozta meg magát. Ez az állameszmény, emberkép, erkölcsi értékrend, hitvilág hazánkat az európai hatalmi, politikai, szellemi erőterbe illesztette. A nemzet történelmi útjáról jeles uralkodói, Szent Istvánnal kezdve, hasonlóan vélekedtek. A magyar állam századokon át dinasztikusan és kulturálisan is Európához kapcsolódott. Tudta ezt Európa is. Dante az Isteni színjátékban a „boldog Magyarország”-ot említi. Később, amikor a történelem úgy hozta, az európaiság a kereszténység védelmét jelentette. Nándorfehérvárnál Hunyadi János és Kapisztrán János egyidejűleg védelmezte Magyarországot és Európát. Morus Tamás, a mártírsorsra jutott, tudós humanista lordkancellár „a kereszténység védőbástyájaként” emlékezett meg hazánkról.” (4)

IV. A „nyugati civilizáció megmentésére” csatába vágató Hunyadi János nándorfehérvári diadalának örök emlékezetére a „székely faragású haranglábon ott kong az „Angelus” ércszava”!

Az „Amerikai szellemű magyar újság”, a „Függetlenség” 1955-ben az alábbi cikkével emlékezett meg Hunyadi János nándorfehérvári diadaláról! „Hunyadi nevével - népünk jövőjéért!”. „Kirántott karddal, fehér lovon vágat a nyugati civilizáció megmentésére a páncélba öltözött jó Hunyadi János, az Amerikai Magyar Szövetség ezidei karácsonyi bélyegein. Mostanában lesz 500-ik esztendeje ugyanis, hogy hős hadvezérünk

Nándorfehérvárnál döntő csatában megfutamította a többszörös túlerejű török hadakat és ezzel évszázadokra biztosította a fejlődést a nyugat-európai országok, a mai művelt világ kultúrája számára.” „1456 óta egész Európa-szerte” a „templomok ezreinek harangja minden délben” a „magyar katonaevények, a nándorfehérvári diadal emlékére” szóltak.

„A déli harangszót, sajnós, csak imitt-amott vette át az Újvilág, sőt azt se sokan tudják, milyen veszedelmek sorozatától óvta meg a nyugati földtekét a magyar nép — sokszor a saját érdekeinek feláldozásával. Nekünk azonban nem szabad megfélemlenünk az általunk tett szolgálatokról, hanem kötelességünk azokat olyanokkal is elismereteni, akik biztonságosnak vélt, kényelmes életüket élvezik, mintha ahhoz távoli nemzetek vére, verejtéke hozzá sem járult volna...”

„Az Amerikai Magyar Szövetség ezidei karácsonyi bélyege méltóképpen fejezi ki a fenti gondolatot. Koszorús Gabriella festőművésznő nagyszerűen eltalálta azt a néhány kimagasló mozzanatot, aminek ábrázolásával korszerűvé válik ismét a régi magyar történelem. A parányi bélyegen szinte megelevenedik a nagy törökverő és 500 esztendő távlatából mintha belevágtatna a mai kor világhatalmától terhes forgatagába. Az előtérben székely faragású haranglábban ott kong az „Angelus” ércszava, a háttérben pedig kettős kereszt jelenik meg a látóhatárt elöntő, arany diadalsugarban.”

A „bélyegen a csata lángjában Hunyadi hőstetteinek ma is lüktető lényege olvasható angolul”: „Saved Western Civilization”. E bélyeg révén „mindenki által könnyen hozzáférhető és valamennyi amerikai ismerősünk figyelmét felkeltő propaganda-eszköz tesz közkinccsé a Szövetség”. „A nem kevesebb, mint három millió példányban nyomott bélyeget 60.000 ívben ugyanennyi címre küldik szét a Szövetség legáldozatosabb, évtizedek óta a magyar ügy mellett rendületlenül kitartó támogatói: az országos testvérsegítő nagy egyleteink, amelyeknek örvendetes gyarapodására, példaadására valamennyien büszkék lehetünk!” (1)

A Hunyadi-bélyeg fényképe megjelent a „Híradó” címet viselő újság egyik 1956

februári számában. (2)

HUNYADI-BÉLYEG Híradó 1956.febr.23. 6. oldal

Hunyadi János életútja minden magyar számára világképi értékű üzenetet hordoz! Jó példa ennek egyetemes jelentőségére, hogy az USA 1951-1956 közötti budapesti nagykövete, Christian Magelssen Ravndal (1899–1984) is felidézte Hunyadi János keresztény öröküzenetét! Ravndal a „Clevelandban augusztus 19-én tartott Magyar Napon gyönyörű beszédet mondott, magyar nyelven” a „magyarság történelmi hivatásáról”, melyben a volt „budapesti amerikai követ Hunyadi János 500 évvel ezelőtti nándorfehérvári győzelméről emlékezett meg, magasztaló szavakkal méltatva a magyar nép szabadságszeretétét és a nyugat védelmében hozott áldozatait”! Zárógondolatként megemlékezett arról is, hogy a „halálos ágyán Hunyadi tanácsa így szólt” az őt körülvevő hazafiakhoz: „Barátaim, védjétek meg a kereszténységet és Magyarországot minden ellenségtől és kövessétek példámat a pogány elleni harcban.” (3)

V. Karácsonyi ünnepkörünk és a történelem evangéliumának szeretetnyelvű üzenete 6 évszázad távlatából: „Éljen Mátyás király, éljen az igazság!”

Karácsonyi ünnepkörünk keresztény lelki tartalma olyan egyetemes értéket képvisel, amit a történelem evangéliumának szeretetüzenetei révén is érdemes értelmezni! „Én vagyok az út, az igazság és az élet”: Jézus Krisztus örömhírt jelentő szavai örök érvényű sarokkövek a keresztény világkép szeretetnyelvében élő és gondolkodó emberek számára. „MÁTYÁS AZ IGAZSÁGOS”: ez a nagybetűs felirat ékesíti a dicsőséges királyunk szülőházán ta-

lálható emléktáblát. A történelem evangéliuma: érzékelteti e fogalmi kör a magyar keresztény értéktárainkat megőrző nemzeti hőseink áldozatvállalása és hazát szolgáló teljesítménye iránt érzett hálaadás fontosságát. Az igazság eszményét képviselő életút és az ősök iránti tisztelet felmutatására való képesség rendkívül magas szintű volt a középkori Magyarországon. E körben leginkább a templomaink falképeire érdemes gondolnunk, mert az ott látható szent királyaink ábrázolásai azt a lelki üzenetet hordozzák, hogy velünk vannak mind a mai napig. Déli harangszó és nándorfehérvári diadal: e fogalmi körök összefüggései kapcsán érdemes rámutatni arra, hogy a keresztény Európát megvédő magyar hősünk, Hunyadi János életszentségére és vitézségére való méltó nemzeti emlékezetminőségünk a budavári Nagyboldogasszony-templom falképei révén mutatkozik meg a legmagasztosabb érületi tartalom szintjén. A legdicsőségesebb csatatéri hőseinket megjelenítő köztéri szobraink a budapesti Hősök terétől Kolozsvárig, és természetesen az egész Kárpát-medencében a középkori magyar keresztény államiság jelentőségére világítanak rá. Az 1920. június 4. óta fennálló helyzet máig ható következményei nyomán ki kell mondanunk, hogy Trianon kényszerdiktátuma révén nemzetet és hazát szétválasztó Csonka-Magyarország jött létre; és a 25 évvel későbbi, 1945-ös szovjet megszállás árnyékában megszervezett pártállami diktatúra hatalmi rendszere pedig kialakította a „csonka-történettudomány” teljességét. Az 1945 utáni pártállami diktatúra intézményrendszere a történettudomány világából száműzte a nemzeti és keresztény világkép teljes örökségét, és helyébe a nemzetellenes és keresztényellenes osztályharc fogalmi kereteit és az ideológiai narratíva-történelemszemlélet elemeit tette kötelezően alkalmazandó sarokpontokká. Ez volt a pártállami diktatúrában megszervezett „csonka-történettudomány” lényege. 1956 forradalma és szabadságharca után a magyar emigráció legjobbjai körében megvolt az igény a nemzeti összetartozás és a keresztény világkép teljes örökségét felmutató történettudomány felmutatására is! Kiváló példája e világképnek a „KÁRPÁT” címmel

kiadott folyóirat: az 1958. januári száma címlapján Mátyás király kolozsvári lovasszobrának fényképe látható, mely alatt e felirat olvasható: „*Szépirodalmi, képes családi folyóirat a világon szétszórt magyarok részére*”. Dicsőséges uralkodónk 1490-ben bekövetkezett halála után született meg a lelkünkig ható szomorú megállapítás: „*Meghalt Mátyás király, oda az igazság.*”. Nem hagyhatjuk annyiban, hogy az igazság „oda legyen”. Karácsonyi ünnepkörünk keresztény lelki tartalma és a történelem evangéliumának szeretetnyelve nyomán a XXI. századi nemzeti összetartozásunkat felmutató üzenet a következő: „*Éljen Mátyás király, éljen az igazság!*”. Karácsonyi ünnepkörünk történelmi összefüggései körében indokolt arra is rávilágítani a méltó emlékezetörökségünk jegyében, hogy az igazság eszményében élő és cselekvő Hunyadiak több esetben is arra kényszerültek, hogy ezen időszakban ne a családjukkal legyenek, ne a szívükhöz és lelkükhöz legközelebb álló templomokban és kápolnáknak imádkozzanak, hanem távolsági hadjáratokra induljanak a bajtársaikkal egyetemben a haza és a nemzet védelme érdekében! I. Hunyadi János és Mátyás király távolsági hadjáratai során „*a törököknek nem sok szerencsájuk volt velünk szemben karácsonykor!*” „*1443. december 24-én Hunyadi János a híres hosszú hadjárata során legyőzte Bulgáriában az európai török haderők vezérének, Kászim beglerbég seregét.*” „*Jézus születésének keresztény ünnepe - a szenteste napja, illetve karácsony napjai - az évszázadok során a béke, a szeretet, a család ünnepe is lett.*” A XV. századi „*nemzeti históriánk*” hazát és nemzetet megvédelmező világa kapcsán érdemes arra is rávilágítani, hogy „*a törököknek nem sok szerencsájuk volt velünk szemben karácsonykor*”. (1) Indokolt e győzelem kapcsán az alábbi összefüggéseket is felidézni! „*Az 1443. év elején IV. Jenő pápa fölhívta az összes keresztény államokat, hogy keresztesháborúra szövetkezzenek a törökök ellen. Minthogy éppen ekkor a szorongatott görög császár részéről a bázeli zsinaton tárgyalások folytak a görögök egyesülése végett, a pápa remélhette, hogy Görögországnak a pápai szék védelme alatt működő nyugati keresztény hadakkal való visszaállí-*

tása biztosan maga után vonja az elszakadtak egyesülését. A keresztény fejedelmek azonban nem nagyon iparkodtak a magyar sereg támogatásán.” „Hunyadi János Ulászló király seregével egyesülten aránylag csak kisszámú sereget vezethetett 1443 nyarán a török ellen; de vállalkozása, amely hosszú háború néven ismeretes a történelemben, dicsőségesen végződött, úgy hogy Magyarország dicsőségével együtt az ő neve Európa egész kereszténysége előtt emlegetett lőn, míg az ozmánok rémuldözve gondoltak rá, úgy hogy Aeneas Sylvius szerint a török anyák is vele ijesztgették gyermekeiket. Midőn 1444 elején visszatért a királlyal Budára, szinte leír-hatatlan diadalmámmal fogadták. Hunyadi szerényen, egyszerű öltözetben vonult be dandárai élén s mindenekelőtt Istennek adott hálát győzelméért. A Boldogságos Szűz templomában, azaz a mai koronázó-templomban fényes *Te Deumot* tartottak s ott függesztették föl a törököktől elvett győzelmi jeleket is.” (2) 1455-ben az erdélyi püspök „maga hívta meg Karácsony ünnepére Capistrano Szent Jánost Gyulafehérvárra”, aki „onnan Tordára ment”, ahol „találkozott Hunyadi Jánossal és nejével, valamint kis 13 éves fiával, Mátyással”, majd pedig „Tövisen át keresztül Hunyadra indultak”. (3) Mátyás király kapcsán pedig kiemelendő, hogy a dicsőséges hadjárata eredményeként „1463. december 25-én a törökök feladták” az „ostromlott Jajca várát.” „1475 karácsonyán Mátyás király az eredménytelen tárgyalások után Péterváradról hadjáratra indult a török ellen a Szávához Szabács várának visszafoglalására. Ez február 15-én sikerült is.” „1476 karácsonyán viszont Mátyás mézesheteit töltötte Budán - nagy nemzetközi vendégsereg körében - a nápolyi Beatrix királynéval. (Az esküvőjük december 22-én volt.)” (4) „Mátyásnak Beatrixszal kötött házassága, azaz 1476 karácsonya után indultak meg” a „jelentős királyi építkezések”. „A Mátyás-kor magyarországi építészetre jellemző, hogy a legjelentősebb művek az elsöprő gazdasági és hatalmi fölényben lévő uralkodó megbízásából készültek.” A „feliratos és heraldikai emlékek segítik” e korszak megismerését. (5) Kará-

csonty váró keresztény világunkban a harangszó és Hunyadi János méltó emlékezete kapcsán az Amerikai Magyar Hírlapban az alábbi léleküzenet fogalmazódott meg 2006 decemberében: „Közeleg a karácsony és fülünkbe lépten-nyomon templomi harangszó csendül”: „ismerős hangja az otthon érzését, a hazát is jelenti”. „Nekünk magyaroknak az élet, a haza szerves része a déli harangszó. A rádióban is ezt hallhattuk minden délben, és a templomok harangjai, még a kommunizmus sötét éve alatt is, felemelték a lelkünket arra a pár pillanatra.” (6) A fenti összefüggések nyomán indokolt arra is rámutatni, hogy a sorsközösségi erkölcs hétköznapi megélése, és az ezt képviselő jogalkotás tisztessége révén valósulhat meg az a világ, amire minden ésszerű és tisztességes emberi vágyik. Az ésszerűség és a természetesség keretei között kell döntéseket hoznunk jelenünkről és a jövőnkről, melyben egyetlen támaszunk a filozófiai örökségünk. Ennek értékrendi jelentősége valójában abban ölt testet, hogy az emberiség egysége alapvetésében a Föld minden pontján azonos a felelőssége az ott élő és ott alkotó emberi közösségeknek, és főként a nemzeteknek: olyan együttműködő szabálykövetésre van szükség, ami az adott hely értékét legfőképpen az ott élők tapasztalati tudása és természeti körülményeinek megóvása jegyében őrzi meg a jövő érdekében.

A közösségi eszmék és érdekek értékrendi meghatározottsága erős függőségben áll a rendeltetészerű joggyakorlás életszerű értelmezése és az e körben megalkotott jogszabályok eszmei tartalmával: ez az a felelősség, amit a közösség érdekében a közhatalommal felruházottaknak viselniük kell. E felelősségtudat és felelősségvállalás minél magasabb szintű és ésszerű eredményessége jegyében a sorsközösségi bölcsélet gyakorlati és értékrendi szempontjait indokolt megfogalmazni.

VI. A „szkíta Mars” és „második Attila” Mátyás király: a magyar Hunyadi-uralkodóház székely eredete a XV. századi primér forrásokot képviselő felségcímeik és a szkíta-hun-magyar azonosság korabeli fel-fogása fényében!

Karácsonyi ünnepkörünk lelki üzenetei jegyében indokolt rávilágítani arra, hogy a szakrális tereinkben fennmaradt egyetemes jelentőséget képviselő értékeink megóvása a XXI. században is a tudomány művelőinek elsődleges feladata. A nemzeti szuverenitásunk és a magyar katonai örökség tárgykörében is fontos utalni arra, hogy két évszázaddal ezelőttig a szkíta-hun-magyar azonosság és a magyar Hunyadi-uralkodóház székely eredete közismert volt a nemzeti történettudományunk értékeit a legmagasabb minőséget képviselő civilizációs világkép révén felmutató tudósaink körében! A magyar katonai örökség tárgykörébe tartoznak a Hunyadi-uralkodóház felségcímerai is. Báró Nyáry Albert (1828-1886) történész, levéltáros, heraldikus és a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja, aki „*A heraldika vezérfonala*” (Bp., 1886. 120., 121. o.) címet viselő művében ezt rögzítette: a besztercei grófságról szóló 1453-as királyi adománylevél kapcsán az a legfontosabb, hogy ezt a Hunyadiak teljességgel mellőzték, mivel a „*Hunyadi-ház*” 1453 után is „*csak egyszerű ősi címere mellett maradt!*” Az őseitől örökölt genealógiai Hunyadi-címer az 1446-tól felségjoggal felruházott Hunyadi János kormányzó felségcíme is lett: ez ékesítette hadizászlaját a csatatereken, és ekként az 1456-os nándorfehérvári diadal idején. Hunyadi János kormányzó felségcíme ékesíti immár 6 évszázada a vajdahunyadi várkapolna zárókövét! E genealógiai Hunyadi-címer látható a budavári Nagyboldogasszony-templom harangtornyát ékesítő országcímer szívpajzsán is, melynek székelycímeres jelképtára révén 1470-ben Mátyás király archeogénuszi tanúságot tett a magyar Hunyadi-uralkodóház székely eredetéről. E magyar uralkodóház egyetemes jelentősége kapcsán arra is fontos emlékezni 2023-ban, hogy 550 évvel ezelőtt született meg Mátyás király természetes fia, Corvin János (1473–1504) magyar trónörökös, aki ifjan görögül is megtanult, majd pedig 1495–1499 között bosnyák király volt! Hunyadi János, Mátyás király és Corvin János kapcsán az általuk gyakorolt felségjog világára igen fontos rámutatni. Hunyadi János kormányzót királyi jogkör illette meg: az uralkodói hatalom birto-

kában volt. A középkori görög császárság diadokhosza lett 1452-ben, ami a korabeli nemzetközi jog világában azt jelentette, hogy Neszebár uraként királyi jogkört gyakorolt Hunyadi János. E felségjogi alapvetés évezredek óta átívelő gyökerei kapcsán indokolt arra is utalni, hogy diadokhoszok voltak azok a hadvezérek, akik Nagy Sándor halála után a birodalom egyes területein királyi hatalmat gyakorolva uralkodtak. Unokája, Corvin János trónörökös, majd pedig lovasíjász magyar hadereje révén Bosznia királya volt 1495–1499 között. A Hunyadi-uralkodóház 3 nemzedékének e felségjogi helyzete és a felségcímeriek jogtörténeti értéktárákat mutatnak föl az egyetemes történelmi szemlélet világában.

Karácsonyi ünnepkörünk lelki üzenetei jegyében indokolt rávilágítani a Hunyadiakkal kapcsolatos magyar hagyományörző szeretetnyelvünk azon területeire, melyek a zenénktől a verseinken át a keresztény templomaink világáig magasztos érzelmi tartalommal emlékeznek meg dicsőséges hőseinkről! A Kecskeméten született Kodály Zoltán (1882–1967) háromszoros Kossuth-díjas zeneszerző, zene-tudós, zeneoktató, népzene kutató, akadémikus, az MTA elnöke 1963-ban „*visszatér fiatalok korának műfajához, a dalhoz*”, mikor „*felkérték, komponáljon egy művet a budapesti nemzetközi énekversenyre*”. „*Így keletkezett az Epitaphium Ioannis Hunyadi (Hunyadi János sírfelirata) Janus Pannonius versére, szólóénekhangra, zongorakísérettel.*” A „*vers kiválasztásában közrejátszott*” az is, hogy „*megismerkedjenek a világ sok országából összejött fiatalok a magyar történelem egyik kiemelkedő személyiségének nevével és hősi tetteivel*”. (1) Berzsenyi Dániel „*A magyarokhoz*” című ódája alapján indokolt arra is rávilágítani, hogy a Hunyadiakról való méltó megemlékezés egyetemes jelentőséggel bír a magyar „*nemzeti identitás elbeszélésére*” törekvő eszmény jegyében. „*Berzsenyi Dániel ódája*” a „*nemzeti identitás egyik alapító szövegévé vált, idézték, tanították, magyarították, fordították*”. A „*kollektív emlékezet megfogalmazásában szerepet vállaló irodalomból*

ismert képviseleti beszédmod, váteszszerep figyelhető meg A magyarokhoz ódában is”. E „közösséget meg lehet szólítani („nem látod?”), hatást lehet rá gyakorolni („hidd el!”), és képviseletében a kollektív emlékezet rituális tereit be lehet járni”. Többször visszatér a többes szám első személy is, a közösségi beszédmod jellegzetes alaktani mutatója: *elődeink, hazánk, Hunyadink.*” (2) A fenti „kollektív emlékezet rituális tereit” illetően indokolt arra is rávilágítani, hogy a Hunyadiak legmértöbb emlékezetműveltségi öröksége a templomaink szakrális tereiben élhető át a legmagasztosabb lélekkel! Jó példa erre Báta temploma, melyről egy 1934-es híradás is tanúskodik: *„Hirdetné e templom Hunyadi János emlékezetét is. Hunyadi bátai győztes csatája után innen indult világtörténelmi útjára s egész családja mindig szeretettel gondját viselte a vérző szentostya csodájáról hajdan híres bátai búcsújáróhely iránt.”* (3) Miskolcon is remek Hunyadi-emlék található a templomban! A miskolci Szent István római katolikus templom *„belső festése, a szentély freskója 1955-ben készült”*: a *„középpontban a térdelő Szent István király áll, kezében a Szűzanyának felkínált koronával”*. Az itt ábrázolt *„történelmi személyiségek között felfedezhetjük Kapisztrán Szent Jánost, a ferences rendi szerzetest, a törökverő hadvezért Hunyadi Jánost (térdelő alak)”* is. (4) Esztergom szakrális örökségére indokolt felhívni a figyelmet Hunyadi János kormányzó szobra fontossága jegyében is! *„Hunyadi János kormányzó támogatásával Széchy Dénes érsek 1450-1453”* között *„gótikus stílusban restauráltatja a főszékesegyházat és 1453-ban nagy ünnepséggel, hat megyéspüspök jelenlétében újra felszenteli a Boldogságos Szűz és Szent Adalbert vértanú tiszteletére”*. (5) *„A Bazilika külső részén - az impozáns oszlopcsarnokot kivéve - szobrászati díszítés alig van.”* *„Ennek oldalfalainál Hunyadi János és Széchy Dénes bíboros-érsek szobrait láthatjuk”*. (6) Mátyás király templomépítészeti örökségére is indokolt rávilágítani! Szegeden az *„alsóvárosban kezdetek építeni egyházat Havi Boldogasszony tiszteletére”* 1480 táján *„Mátyás király engedelmével és segítségével”*. Visegrádon 1473-

tól Mátyás királynak célja volt, hogy a *„ferencrendűek számára kolostort építhessen”*: *„hozza is fogott a Boldogságos Szűz tiszteletére avatott egyház és kolostor felrakásához”*. (7) A Trianon utáni határainkon túli templomaink Hunyadi-örökségtárai is egyetemes jelentőséggel bírnak! *„1848-ban XII. Pius pápa a csíksomlyói templomot „basilica minor” méltóságra emelte”*. *„A templom környékén, a Kissomlyó hegyen három kápolna áll. A legnagyobb, a „Salvator” kápolna, Hunyadi János nándorfehérvári győzelmének emlékére épült 1456-ban.”* (8) Csíksomlyón a dicsőséges *„Hunyadi János idejében épített egyháznak nyolc oltára volt s a híres Mária-szobor, karján a kis Jézussal, akkor még”* az *„e végre külön épített Mária-oltáron volt elhelyezve”*. *„Volt azonkívül”* még *„Szent Ferenc- és Pádovai Szent Antal-oltára”* is, valamint *„az az oltár, amit a begina-apácák gondoztak”*. (9) Kolozsvár *„Mátyás király szeretetének szülővárosa”* volt mindig is! *„1486-ban nyilvánította ki I. Mátyás király abbéli óhajtását, hogy Kolozsvárt a szigorú ferencrendűek részére kolostort és egyházat akar emelni.”* (10) *„Becsüljük meg őseinket, becsüljük meg a falut.”*: ezt rögzítette Dr. Etédi Péter Sámuel a Marosvásárhelyen, 1941 augusztusában megszületett *„Hunyadi János templomai nyomában a Székelyföldön”* címet viselő írása. (11) *„Vajdahunyadon még Hunyadi János kezdett építeni egy templomot a Boldogságos Szűz tiszteletére s mellé kolostort az Ágoston-rendű remeték részére.”* *„Fia, Mátyás király, valamint özvegye, Szilágyi Erzsébet mást gondoltak és a szigorú ferencrendűeknek ajánlották fel e helyet”*. (12) Budavári szakrális örökségünk a világörökség része! Hunyadi János és fia, Mátyás király lelkeségéről tanúskodnak azok az emlékek, mely szerint, amikor *„a harcmezőkről győztesen hazatérnek, azonnal leszállnak a hatalom trónjáról, maguk húzzák le a csizmájukat és vonulnak el mezítláb seregük élén Budára a Boldogasszony templomába”*. (13) Az Európán kívüli magyar Hunyadi-tisztelet templomi öröksége is egyetemes jelentőséggel bír! New Brunswickban Szent László-templomában számos *„ablak a hívők magyar voltáról, a nemzeti szentek különös tiszteletéről beszél”*: Hunyadi János is

közéjük tartozik. (14) Mit üzennek minden délben a keresztény templomaik harangjai a XXI. században? A „*déli harangszó Hunyadi és Kapisztrán nándorfehérvári győzelmére emlékezteti még évszázadok múlva is a keresztény világot*”. „*Bennünket magyarokat pedig emlékeztetnie kell arra, hogy az egy-ségben rejlő szellemi erő minden számbeli túlsúlynál hatalmasabb.*” „*Törökverő Hunyadi János. A magyarság hármass világtörténelmi ünnepe.*” „*Hunyadit az egyház mindig nagy hőségnek tisztelte.*” (15) A világunk sarokköveit jelentő szeretet és tisztelet egyetemes jelentőségű értéktárai nyomán fontos felmutatni a XXI. században is, hogy az eszmei tartalom és a gyakorlati alkalmazhatóság szoros kapcsolatát feltételező és együttműködő rendszerekben kell gondolkodnunk. A mindennapi életünkben az értékelvűséget kell képviselnünk (szóval, tettel, cselekedettel, mulasztás nélkül), mert annak a nagy utópiának a jegyében lehet csak a létezésnek értelme, hogy a jóság reményként is erősebb minden másnál.

Jézus örök üzenete: a szeretet fényében kell cselekednünk! Ez a szereteteszmény egyszerre ad megoldást a szenvedéstörténetben gyötrődő adott személy számára, hogy reményt élhessen meg már az adott helyzetben az életében, és közösségi szempontból is mindig vállalható és irányt mutató. Reményt kell adni az embereknek: ennek az a lényege, hogy a saját világában ő maga a remény, és akikkel együtt tud lélegezni, együtt tud cselekedni. Jézus örök üzene a következő: a remény és a szeretet jegyében kell meghatározni a világunk eszményét, és az egymás iránt szeretet-felelősséggel kell élnünk.

A szakrális hagyományt felmutató keresztény pásztorjátékaink 8 évszázados öröksége tárgykorében arra is fontos rámutatni, hogy az angyalok ezt énekelték a betlehemi jászol fölött: „*Dicsőség a magasságban Istennek, és a földön béke a jóakarátú embereknek!*” (Lukács evangéliuma 2,14). A dicsőítés második fele az emberi lélek közös szándéka: Jézus szeretetüzenetinek az útján kell járnunk a XXI. században is: ez a történelem evangéliuma!

Források:

- I. „Karácsonyi ajándék” nemzeti királyainktól a megszületett Jézus betlehemi jászolánál!** (1) Legnépszerűbb a Csendes éj. In.: Petőfi Népe. XLVI. évfolyam. 301. szám. 1991. december 24. 7. o.; (2) Bibliai tájakon — ma. In.: Petőfi Népe. XLVI. évfolyam. 301. szám. 1991. december 24. 7. o.; (3) Haider Edit: Karácsony ünnepén - A nápolyi betlehemek művészete. Kiállítás a Magyar Nemzeti Múzeumban. 2007. november 30-2008. január 6. In.: Történeti Múzeológiai Szemle: A Magyar Múzeumi Történetész Társulat Évkönyve 8. Szerk.: Ihász István - Pintér János. Bp., 2008. 317. o.; (4) Lupták György: Karácsonyi ajándék. In.: Evangélikus Élet. LXX. évfolyam. 1. szám. 2005. január 2. 6. o.; (5) Divald Kornél: Felsőmagyarország gótikus szárnyasoltáraitól. In.: Az Országos Magyar Szépművészeti Múzeum Évkönyvei 3. Szerk.: Petrovics Elek 1921-1923 Bp., 1924. 17. o.; (6) Történelmi utazás a betlehemi jászolhoz. In.: Észak-Magyarország. LIII. évfolyam. 1997. december 27. 301. szám. VI. o.; (6) Sznehovszky Gyula: A harangról. In.: Evangélikus Élet. XVII. évfolyam. 2. szám. 1952. január 13. 3. o.; **II. A XV. század „nagy magyar hőse” Hunyadi János a „saját nemzetének” fia volt!** (1) Moravcsik Gyula: A Szibinyáni Jankmondához. In.: Ethnographia. A Magyar Néprajzi Társaság értesítője. XXXIII. évfolyam, Bp. 1922. 96. o.; (2) Czetz Balázs: Mindszenty Bodajkon. In.: Egyháztörténeti Szemle 2008. 1. szám. 55. o.; (3) Simicskó: Garantálnunk kell ... Nógrád Megyei Hírlap. XXVII. évfolyam. 201. szám. 2016. augusztus 29. 5. o.; **III. Karácsonyi ünnepkör és búcsúkiáltás: a felségjoggal felhatalmazott Hunyadi János kormányzó-sága idején a vajdahunyadi „keresztelő szent Jánosról nevezett kápolna részére búcsúkat enged” a pápa 1450-ben!** (1) Beke Antal: Római emlékek a magyar egyház XV-ik századi történetéből. In.: Történelmi Tár. XXIII. évfolyam. 1900. 4. o.; (2) Kósa Csaba: Harangok és haranglábak. In.: Magyar Vízgazdálkodás. XXIV. évfolyam. 1984. 7. szám. 17. o.; (3) R. E.: AMI-RÓLA HARANGOK BESZÉLNEK ... In.: Magyar Végvár. III. évfolyam. 10. szám. 1955. október 1. 30. o.; (4) Mádl Ferenc: Magyarország Európában - A köztársasági elnök írása a Magyar Hírlapnak Magyar Hírlap 2004. április 30. In.: Reggeli Sajtófigyelő. Határon Túli Magyarok Hivatala Sajtó és Dokumentációs Főosztály.

2004. április 30. 23. o.; **IV. A „nyugati civilizáció megmentésére” csatába vágatató Hunyadi János nándorfehérvári diadalának örök emlékezetére a „székely faragású haranglábon ott kong az „Angelus” ércszava”!** (1) Hunyadi nevével - népünk jövőjéért! Útrakészen az Amerikai Magyar Szövetség karácsonyi bélyegei. In.: Függetlenség. XLII. évfolyam. 44. szám. 1955. november 3. 1. o.: „Az Amerikai Magyar Református Egyesület, a William Penn néven a Rákóczi-val egyesült Verhovay, nemkülönben az American Life Insurance Association ezzel ismét valóban emberbaráti szolgálatot tesznek a szent ünnepek alkalmával. November közepére mindenki kézhez kapja az Amerikai Magyar Szövetség karácsonyi bélyegeit. Aki addig esetleg nem kapott volna, szíveskedjék közvetlenül értesíteni a központi tiltkarságot: American Hungarian Federation, 527 Mills Bldg., NW, Washington 6, D. C., hogy a hiányt idejében pótolhassák.”; (2) 1956-ban egész éven át tüntessünk leveleinket a Hunyadi-bélyeggel! In.: Híradó 1956. február 23. 6. o.; (3) Ravndal volt budapesti amerikai követ hatalmas beszéde a magyarság történelmi hivatásáról. In.: Függetlenség. XLIII. évfolyam. 35. szám. 1956. augusztus 30. 1. o.; **V. Karácsonyi ünnepkörünk és a történelem evangéliumának szeretetnyelvű üzenete 6 évszázad távlatából: „Éljen Mátyás király, éljen az igazság!”** (1) DUNAI I.: **História karácsonykor.** A csendes éjhez olykor viharos nappalok társultak. In.: Új Dunántúli Napló. XIII. évf. 350. sz. 2002. december 24. 7. o.; (2) A katolikus Magyarország; a magyarok megtérésének és a magyar királyság megalapításának kilencszázados évfordulója alkalmából. Szerkesztették Dr. Kiss János és Dr. Sziklay János I. kötet. Bp., 1902. 150. o.; (3) Dr. Karácsonyi János: Szent Ferenc rendjének története Magyarországon 1711-ig. Bp., 1923. 335. o.; (4) DUNAI I.: **História karácsonykor.** In.: Új Dunántúli Napló. XIII. évf. 350. sz. 2002. december 24. 7. o.; (5) Buzás Gergely: A kései Mátyás-kor királyi építkezései és a későgótikus építészet stílusáramlatai Magyarországon. In.: A Szatmár Megyei Múzeum sorozaton kívüli kiadványai. Architectura religioasă medievală din Transilvania. Szerk.: Kiss Imola - Szöcs Péter Levente. Satu Mare, 1999. 135. o.; (6) jancso:

Hunyadi János és az 550 év előtti nándorfehérvári győzelem. In.: AZ AMERIKAI Magyar Hírlap Karácsonyi Mellélete. Amerikai Magyar Hírlap. XIII. évf. 49. sz. 2006. december 15. 7. o.; **VI. A „szkíta Mars” és „második Attila” Mátyás király: a magyar Hunyadi-uralkodóház székely eredete a XV. századi primér forrásokat képviselő felségcímereik és a szkíta-hun-magyar azonosság korabeli felfogása fényében!** (1) Körber Tivadar: Kodály műveinek irodalmi forrásai. In.: Forrás. XXXIX. évfolyam. 2007. 12. szám. 29. o.; (2) Acél Zsolt: Közösség és ítélet (Kísérlet a nemzeti identitás elbeszélésére Berzsenyi Dániel A magyarokhoz című ódája alapján). In.: Forrás. XXXIX. évfolyam. 2007. 7-8. szám. 73. o.; (3) MTI 1934. október 20.; (4) Dobrossy István: Miskolc írásban és képekben 1. Második, átdolgozott kiadás. Miskolc, 2006. 278., 279. o.; (5) Edvil Illés Gyula: Az Esztergomi Főszékesegyház. Bp., 1929 7. o.; (6) A Bazilika. (Cséfalvay Pál: Magyar Székesegyházak című könyve alapján). In.: Esztergom és Vidéke. 2000. június 1. 6. o.; (7) Dr. Karácsonyi János: Szent Ferenc rendjének története Magyarországon 1711-ig. Bp., 1924. 161., 212. o.; (8) Martin János: A CSÍKSOMLYÓI BÚCSÚRÓL In.: Amerikai Magyar Újság. XLII. évfolyam. 7-8. szám. 2006. július 1. 16. o.; (9) Dr. Karácsonyi János: Szt. Ferenc rendjének története Magyarországon 1711-ig. Bp., 1924. 32. o.; (10) Dr. Karácsonyi János: Szt. Ferenc rendjének története Magyarországon 1711-ig. Bp., 1924. 99. o.; (11) Dr. Etédi Péter Sámuel: Hunyadi János templomai nyomában a Székelyföldön. In.: Keleti Újság, XXIV. évfolyam. 176. szám. 1941. augusztus 3. 10. o.; (12) Dr. Karácsonyi János: Szt. Ferenc rendjének története Magyarországon 1711-ig. Bp., 1924. 79. o.; (13) Czetz Balázs: Mindszenty Bodajkon. In.: Egyháztörténeti Szemle 2008. 1. szám. 55. o.; (14) Balázs István: Mindig magyar lesz. In.: Magyar Hírek. XLII. évfolyam. 22. szám. 1989. november 15. 47. o.; (15) Törökverő Hunyadi János. A magyarság hármass világtörténelmi ünnepe. In.: A Jó Pásztor. XXXIV. évfolyam. 19. szám. 1956. május 11. 8. o.;